

## POSTANOWIENIE

Dnia 13 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący)

SSN Marcin Krajewski

SSN Joanna Misztal-Konecka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa-Starosty C.  
przy uczestnictwie T. Spółki Akcyjnej w K.  
o ustanowienie służebności przesyłu,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym  
w Izbie Cywilnej w dniu 13 maja 2021 r.,  
skargi kasacyjnej uczestniczki  
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.  
z dnia 18 grudnia 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**I. uchyla zaskarżone postanowienie i:**

**1. zmienia postanowienie Sądu Rejonowego w C. z 20 czerwca 2018 r. w ten sposób, że:**

**a. oddala wniosek;**

**b. obciąża kosztami postępowania za pierwszą instancję Skarb Państwa reprezentowany przez Starostę C., pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu;**

**2. zasądza od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę C. na rzecz T. Spółki Akcyjnej w K. kwotę 280 zł (dwieście osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;**

**II. zasądza od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę C. na rzecz T. Spółki Akcyjnej w K. kwotę 280 zł**

**(dwieście osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

## UZASADNIENIE

1. Postanowieniem z 20 czerwca 2018 r. Sąd Rejonowy w C.: ustanowił na bliżej określonych nieruchomościach położonych w S., powiat c., na rzecz każdorazowego właściciela urządzeń przesyłowych - linii energetycznej wysokiego napięcia 110 kV umiejscowionych na tych nieruchomościach - służebność przesyłu polegającą na korzystaniu, utrzymywaniu linii energetycznej, prawie do jej konserwacji i napraw według wariantu drugiego opisanego przez biegłego (pkt 1), zasądził od T. Spółki Akcyjnej w K. na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę (...) kwotę 7 039 zł tytułem wynagrodzenia za ustanowienie służebności, płatną w terminie 14 dni od prawomocności postanowienia (pkt 2) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania i kosztach sądowych (pkt 3-4).

2. Postanowieniem z 18 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił apelację uczestniczki (pkt 1) i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 2).

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy, zgodnie z którymi na nieruchomościach położonych w S., stanowiących pgr 620 (KW (...)/8), pgr 621 (KW (...)/9) i pgr 622 (KW (...)/9) usytuowane są urządzenia przesyłowe - linia energetyczna wysokiego napięcia 110 kV, będąca własnością uczestnika. Przez te nieruchomości stanowiące własność Skarbu Państwa położone w S. przebiega fragment elektroenergetycznej linii napowietrznej wysokiego napięcia 110 kV relacji P.-S. wybudowanej i oddanej do eksploatacji w 1974 r. Od tego czasu linia jest nieprzerwanie eksploatowana - wcześniej przez poprzedników prawnych uczestnika, a obecnie przez uczestnika.

Linia znajdowała się pierwotnie w zarządzie i eksploatacji Zakładu Energetycznego B., a od 1 stycznia 1976 r. w zarządzie i eksploatacji Zakładu Energetycznego G. - obu wchodzących w skład przedsiębiorstwa państwowego Zakłady Energetyczne Okręgu [...] w K. Tym samym przed 1989 r. właścicielem zarówno nieruchomości, których dotyczy wnioski, jak i posadowionych na nich urządzeń linii był Skarb Państwa, a urządzenia te znajdowały się w zarządzie

przedsiębiorstwa państwowego Zakłady Energetyczne Okręgu [...] w K., w skład którego wchodził Zakład Energetyczny G.

W wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Zakład Energetyczny G. na mocy aktu notarialnego z 12 lipca 1993 r. majątek tego przedsiębiorstwa stał się własnością (...) Zakładu Elektroenergetycznego S.A. w G. (daje: (...)ZE S.A.). Z kolei (...)ZE S.A. zawarła w dniu 1 lipca 2007 r. ze spółką pod firmą V. S.A. w G. umowę o objęcie akcji i wniesienie wkładu niepieniężnego. Na podstawie tej umowy uczestnik, działający wówczas pod firmą V. S.A., nabył zorganizowaną część przedsiębiorstwa wniesioną przez (...)ZE S.A. jako wkład niepieniężny w zamian za akcje w podwyższonym kapitale zakładowym. W ramach aportu obejmującego zorganizowaną część przedsiębiorstwa na V. S.A. zostały przeniesione m. in.: własność urządzeń służących do dystrybucji energii elektrycznej, w tym również stacji transformatorowych; nieruchomości (prawa własności nieruchomości gruntowych i lokalowych, prawa użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowych, prawa odrębnej własności budynków i innych urządzeń); inne prawa i roszczenia majątkowe dotyczące korzystania z gruntów, budynków i ruchomości.

W dniu 12 grudnia 2011 r. nastąpiło zbycie przez V.AB na rzecz T.S.A. akcji (...)ZE S.A. stanowiących 99,98% kapitału zakładowego spółki. Z dniem 20 lutego 2012 r. dokonana została zmiana nazwy spółki V.S.A. na T. (...)ZE S.A. Natomiast w dniu 1 października 2012 r. nastąpiło połączenie spółek T.S.A. z siedzibą w K. i T. (...)ZE S.A. z siedzibą w G. Połączenie to nastąpiło z zastosowaniem art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h., czyli przez przeniesienie całego majątku spółki przejmowanej – T. (...)ZE S.A. na spółkę przejmującą – T. S.A.

3. Sąd Okręgowy podzielił też ocenę prawną przedstawioną przez Sąd Rejonowy co do tego, że uczestnik nie nabył wskazanej służebności przesyłu w drodze zasiedzenia, ponieważ nie upłynął jeszcze niezbędny w przypadku posiadania w złej wierze trzydziestoletni okres.

4. Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wywiodła uczestniczka, zaskarżając je w całości. Zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 172 § 1 i 2 k.p.c. i art. 292 k.c. w zw. z art. 352 § 1 i 2 k.c. i art. 7 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 172 § 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. oraz niezastosowanie przepisów art. 172 § 1 k.c. i art. 7 k.c. w zw. z art. 292 k.c. i art. 352 § 1 i 2 k.c. Domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia i orzeczenia co do istoty sprawy, a to oddalenia wniosku o ustanowienie służebności przesyłu w całości.

5. W odpowiedzi na skargę kasacyjną Skarb Państwa domagał się jej oddalenia.

**Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

6. Przedsiębiorstwo państwowe, które przed wyodrębnieniem swojego majątku od Skarbu Państwa korzystało z urządzeń przesyłowych, z chwilą uwłaszczenia na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw nabyło te urządzenia na własność (uchwała Sądu Najwyższego z 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNC 1991/10-12/118; postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 maja 2016 r., IV CSK 509/15; z 16 lutego 2017 r., I CSK 155/16; z 11 września 2019 r., IV CSK 269/18). W uchwale z 5 czerwca 2018 r. (III CZP 50/17, OSNC 2019/1/1) Sąd Najwyższy rozstrzygnął, że nabycie przez przedsiębiorstwo państwowe własności urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomościach należących do Skarbu Państwa nie spowodowało jednakże uzyskania przez to przedsiębiorstwo z mocy prawa służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu obciążającej te nieruchomości.

7. W związku z powyższym dla oceny zasadności wniosku złożonego w niniejszej sprawie należało rozważyć, czy nie doszło do nabycia służebności przesyłowej przez zasiedzenie. Takie nabycie sprawia bowiem, że wniosek o ustanowienie służebności przesyłu orzeczeniem sądu staje się bezzasadny.

Zgodnie z art. 172 § 1 k.c. posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność przez zasiedzenie, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze. Na mocy art. 292 k.c. służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio. Z kolei zgodnie z art. 352 § 1 k.c., kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności. Przy badaniu przesłanek zasiedzenia służebności uwzględnić należy domniemanie prawne dobrej wiary ustanowione w art. 7 k.c.

8. Kwintesencję postawionego w niniejszej sprawie zarzutu naruszenia prawa materialnego stanowi w istocie to, że Sąd Okręgowy *a limine* wykluczył przydanie uczestnikowi (a dokładniej poprzednikowi prawnemu uczestnika, który uzyskał posiadanie w zakresie służebności) przymiotu posiadacza służebności w dobrej wierze. Na obecnym etapie postępowania przedmiotem sporu jest zatem jedynie kwestia dobrej czy złej wiary poprzednika prawnego uczestnika przy objęciu w posiadanie nieruchomości, na której posadowione są urządzenia przesyłowe, w zakresie

odpowiadającym treści służebności przesyłu. Podkreślenia wymaga, że o dobrej lub złej wierze posiadacza decyduje moment uzyskania posiadania, późniejsze zmiany jego świadomości pozostają bez wpływu na tę ocenę.

W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, aprobujący tradycyjną koncepcję dobrej wiary i dokonywanie według niej oceny posiadania wykonywanego z zamiarem nabycia prawa przez zasiedzenie. Zgodnie z tą koncepcją nie jest w dobrej wierze ten, kto wykonuje prawo, o którym wie, że mu nie przysługuje, ale także ten, kto wykonuje przysługujące mu prawo bez tej świadomości, o ile przy dołożeniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o rzeczywistym stanie prawnym. Jednak do zasiedzenia służebności unormowania dotyczące zasiedzenia nieruchomości znajdują zastosowanie tylko odpowiednio (art. 292 i art. 305<sup>4</sup> K.c.). Stąd też odnośnie do posiadania nieruchomości w zakresie służebności przesyłu (służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu) ocena, czy wejście w posiadanie nastąpiło w dobrej lub złej wierze, wymaga analizy całokształtu okoliczności poprzedzających uzyskanie posiadania. Posiadacz jest w dobrej wierze, jeżeli objęcie cudzej nieruchomości w posiadanie nastąpiło w takich okolicznościach, które usprawiedliwiają jego przekonanie, że nie narusza cudzego prawa, albo gdy posiadacz przypuszcza, że prawo mu przysługuje, a przekonanie to jest usprawiedliwione okolicznościami. Posiadaczowi trzeba przypisać złą wiarę wtedy, kiedy wie, że prawo mu nie przysługuje albo nie wie o tym wskutek braku należytej staranności. W przypadku zasiadającego służebność dobrej wiary nie wyłącza jego wiedza o prawie własności przysługującym osobie trzeciej.

W uchwale z 15 lutego 2019 r. (III CZP 81/18, OSNC 2020/1/4) Sąd Najwyższy przyjął, że przedsiębiorstwo państwowe, które na podstawie ustawy z 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nabyło własność urządzeń przesyłowych, może być uznane za posiadacza w dobrej wierze służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Uzasadniając to stanowisko, Sąd Najwyższy podkreślił m.in., że przedsiębiorstwo przesyłowe w chwili objęcia służebności w posiadanie wiedziało, iż urządzenia przesyłowe, z których korzysta, zostały zbudowane na gruncie Skarbu Państwa za zgodą właściciela przez to samo przedsiębiorstwo, a zatem ich budowa i korzystanie z nich było legalne i nie wymagało żadnych dodatkowych czynności. Analiza regulacji prawnych dotyczących uwłaszczenia przedsiębiorstw państwowych wskazywała na to, że zamiarem ustawodawcy było uregulowanie praw tych przedsiębiorstw do mienia znajdującego się w ich dyspozycji kompleksowo, by zapewnić im samodzielność gospodarczą przez stworzenie stabilnej podstawy majątkowej funkcjonowania niezależnie od Skarbu Państwa, co w założeniu miało im umożliwić prowadzenie dotychczasowej działalności w warunkach wolnego rynku i ułatwić późniejszą prywatyzację. Przedsiębiorstwo państwowe miało więc obiektywne podstawy do przyjęcia, że korzystanie z urządzeń przesyłowych na nieruchomości państwowej zostało również objęte uwłaszczeniem. O tym, że zamiar ustawodawcy nie powiódł się, przesądziła dopiero cytowana uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2018 r. (III CZP 50/17, OSNC 2019/1/1). Tożsamy pogląd przyjęto w kolejnych, jak i wcześniejszych, orzeczeniach Sądu Najwyższego (tak np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 grudnia 2015 r., IV CSK 132/15; z 26 lipca 2018 r., IV CSK 23/17; z 26 lipca 2018 r., IV CSK 136/17; z 7 czerwca 2019 r., IV CSK 173/18; z 19 czerwca 2019 r., IV CSK 576/18; z 11 września 2019 r., IV CSK 269/18; z 18 grudnia 2019 r., II CSK 591/18; z 12 stycznia 2021 r., IV CSKP 10/21; wyrok Sądu Najwyższego z 18 grudnia 2019 r., II CSK 536/18) i Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną w pełni go

podziela. Wszak przedsiębiorstwo państwowe, a ściślej - osoby wchodzące w skład jego organów mogły w chwili nabycia własności urządzeń przesyłowych pozostawać w przekonaniu, że wraz z ich nabyciem przedsiębiorstwo nabywa również prawo, które umożliwia korzystanie z tych urządzeń na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa. W chwili, w której nastąpiło „rozłączenie” prawa do nieruchomości od prawa do urządzeń przesyłowych, w praktyce nic się nie zmieniło. Co więcej, przekonanie organów przedsiębiorstwa można uznać za usprawiedliwione dodatkowo, skoro dla przyjęcia odmiennego stanowiska w orzecznictwie konieczne było rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego uchwałą siedmiu sędziów Sądu Najwyższego.

Zasadnicze znaczenie dla ustalenia dobrej wiary posiadacza w chwili rozpoczęcia posiadania służebności ma domniemanie przewidziane w art. 7 k.c. Na osobie, która ze złej wiary posiadacza wywodzi skutki prawne, spoczywa ciężar obalenia domniemania, że przedsiębiorstwo państwowe w dniu 7 stycznia 1991 r. pozostawało w analizowanym zakresie w dobrej wierze. Konstruowanie obowiązku wykazania dobrej wiary, który miałby obciążać uczestnika, nie znajduje uzasadnienia w przepisach prawa, skoro przepis ten nakazuje domniemywać istnienie dobrej wiary we wszystkich sytuacjach, w których ustawa uzależnia powstanie skutków prawnych od złej lub dobrej wiary.

Skoro zgodnie z ustaleniami sądów *meriti* w chwili objęcia nieruchomości Skarbu Państwa w posiadanie w zakresie służebności osoby zarządzające przedsiębiorstwem państwowym mogły pozostawać w przekonaniu, że przedsiębiorstwu służy prawo do korzystania z nieruchomości i przekonanie to można było uznać za usprawiedliwione, to na wnioskodawcy spoczywał ciężar dowodu, że w rzeczywistości było inaczej, a więc np., że członkowie organów przedsiębiorstwa państwowego mieli świadomość co do braku uprawnienia do korzystania z nieruchomości. Dowód taki nie został w niniejszej sprawie przeprowadzony. Co więcej, Skarb Państwa od dnia rozpoczęcia posiadania służebności do daty wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie służebności przesyłu za wynagrodzeniem nie kwestionował istniejącego stanu rzeczy.

9. Uwzględniając zatem zasadność zarzutu naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy orzekł w niniejszej sprawie reformatoryjnie na podstawie art. 398<sup>16</sup> w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Rozstrzygając o kosztach postępowania, Sąd Najwyższy uwzględnił treść art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398<sup>21</sup> k.p.c. oraz § 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

ke